

GÁL JÓZSEF

A SZOMBATHELYI ZENEKEDVELŐK EGYESÜLETÉNEK KRÓNIKÁJA

(AZ UTOLSÓ ÉVEK, 1910–1914)

Az írás első része A Szombathelyi Zenekedvelők Egyesülete. A megalakulás és az első évek hangversenyei, 1900–1906 címmel a Vasi Szemle, 2012. 5-6. számában a 609-627. oldalon; a második rész A Szombathelyi zenekedvelők egyesületének krónikája, 1906–1910 címmel a Vasi Szemle 2019. 3. számának 308-334. oldalán jelent meg.

A Zeneegylet [Zenekedvelők] második évtizedében is jelentkező hullámvölgyek 1910-től gyakoribbá váltak. Az egyleti élet – választmányi- és közgyűlésekről – csak ritkán adott hírt a sajtó. (Valószínű nem is voltak.) Egyes – kevésbé ismert előadók – koncertjei iránt ekkor is kevesen érdeklődtek. A hivatásos zeneoktatók változatlanul távol maradtak a zenekari szerepléstől csakúgy, mint a hangversenyekről. Hosszabb-rövidebb ideig a zenekar működése tagok hiányában szünetelt is. 1914-től pedig a háború – többen katonák voltak – kényszerítette elhallgatásra az egyletet, amely ebben a formájában lassan meg is szűnt.

A kisebb-nagyobb kudarcok ellenére az egylet a háború kitöréséig a város és a megye legjelentősebb kulturális egyesületei közé tartozott. Az előadóművészek közül néhányan a visszatérők közé tartoztak, például az 1909/1910-es évadot záró az olasz hegedűművész Serato Arigo.¹ Az új, 1910/1911-es évad azonban még nagy tervekkel indult: az előzetes program 12 előadásról szólt, amelyből 10 előadást vendégművészek, 2 alkalommal pedig az egyesület 32 tagú vonós zenekara és a zeneiskola tanárai prezentálják. A meghívottak között szerepel a lipcsei szimfonikusok zenekara, Kurt Zelma, a tavaszról elmaradt Fery Lulek, ismét Serato, a zongoraművészek között Backhaus vagy lengyel Friedmans, Durigó Ilona énekesnő, Földesy Arnold gordonkaművész és Janosits József városi mérnök, karnagy és a zeneiskola tanárai.²

A tervezett programok mellett fontos hír volt a Múzeum épületéhez kapcsolódó kultúrház megnyitása, amely az eddigi helyszíneknél alkalmasabbá vált a koncertek rendezésére. A terem nagysága az elképzelések szerint lehetővé teszi, hogy alacsonyabb helyárrakkal

- 1 Serato hangverseny. = Vasvármegye (Vvm), 1910. ápr. 9. 4. p., A koncert méltatása: A zenekedvelők hangversenye. = Vvm, 1910. ápr. 12. 6. p.
- 2 A szombathelyi zeneszezon. A zenekedvelők egyesületének hangversenyei. = Vvm, 1910. okt. 9. 7. p.

tudjanak estélyeket rendezni. A vezetők azt is kijelentették, hogy a koncertekből az egyesületnek semmilyen haszna nem lesz, mindössze a fellépők tiszteletdíját és a rendezés költségeit kívánják fedezni. Erre szükség is van, mert a nagyhírű művészek „kaposak”, akik tudásukat ezért joggal fizettetik meg.³

AZ ÚJ HELYSZÍN: A KULTÚRHÁZ

Bár időnként „foghíjas” nézőtér előtt is játszottak a zenészek, a meglévők – a Sabaria szálló (ma: Pannónia Ház), illetve a megyeháza díszterme – alkalmanként már nem volt elégséges az érdeklődők befogadására, hiszen növekedett a város lakosainak a száma. Ezért volt jelentős esemény az 1910. november 20-án a kultúrház megnyitása, amely évtizedekig a város jeles kulturális eseményeinek színhelye lett.⁴ Itt tartották évtizedeken át a Zeneegylet, 1920-tól a szimfonikusoknak is nevezett zenekar koncertjeit.

Az új helyszín megnyitása azonban ürügyül is szolgált egy indulatos hangvétellű írás a Zeneegylet, illetve az új intézmény programjának bírálatára. Uri kultúrának nevezte a november 13-án a Vasvármegyében megjelent cikk szerzője a tervezett programokat, amely kiemelte és el is marasztalta a második évtizedét kezdő Zenekedvelők tevékenységének megkülönböztetett támogatását. Megítélése szerint „Néhány előkelő ízlésű zenebarát érdeklődése, muzsikális igénye teremtette meg a zeneélet iránti nagy szimpátiát.” Ezért nehezményezi, hogy a „néhány képzőművészeti kiállítást kivéve a zenei kultúra áll a társadalmi életünk előterében”, ezért aztán „téves felfogás, hibás képzetek alakulnak ki magáról a társadalmi kulturáról, mert csak hangversenyeken nyilatkozik meg a kultúrélet, az egész kulturális tevékenységet smokingban, estélyi ruhába öltöztetik nálunk és a társadalomnak a figyelme, pártoló támogatása, csak a kultúréletnek szalonképes megnyilatkozásához fűződik... akik a társadalom kultúrigényeit vélik szolgálhatni nem veszik észre, hogy úgy építenek gulát, hogy a csúcsát alapozzák a földre... az uri kultúra azonban kényelmetlenül érzi magát, amikor a kultúrtevékenységnek célirányos határvonalait kell megszabnia.”⁵

Ezt az eszmefuttatást egy értelmes munkással való találkozása váltotta ki a szerzőből, aki az iránt érdeklődött, hogy a munkások is kopogtathatnak-e a kultúrházban, ha komoly szociológiai vagy más előadást szeretnének meghallgatni. Majd azt fejtegeti, szinte ajánlja, a hangversenyek és egyéb szórakozások mellett a téli vasárnap délutáni előadásokat. Ezek szerinte most alig szerepelnek az úgynevezett kultúrigények sorában. Pedig ott, ahol igazi kultúra van – állítja, ott a vasárnapok adják a kultúrélet igazi és hamisítatlan fogalmát.⁶

3 Uo.

4 A kultúrház felavatása. = Vvm, 1910. nov. 22. 1-3. p. Manapság elsősorban a Savaria Múzeum reprezentatív kiállításai láthatók itt.

5 Uri kultúra. = Vvm, 1910. nov. 13. 1-2. p.

6 Uo. A szerző által hiányolt népművelés már az 1870-es évektől rendszeressé vált. A Szombathelyi Nemzeti Szövetség például változatos tartalommal évi 10–12 előadásból álló sorozatot rendezett éveken át a századfordulón. Gál József: Ismeretterjesztők. A Magyar Nemzeti Szövetség emlékezete. = Vas Népe, 2008. jún. 30. 14. p. És az újonnan megnyílt kultúrház is már az első évadban megrendezte ismeretterjesztő előadásait. 1911. január 26-án olvasható volt, hogy 12 előadásból álló sorozatot hallgathatnak meg az új kultúrházban. Ismeretterjesztő előadások a Kultúrházban. = Vvm, 1911. jan. 26. 5. p. És az előadások [A megnyitás utáni hónapokban hallhatták a következő előadásokat]: 1911 márciusában dr. Tauber Sándor: Történeti képek modern megvilágításban. = Vas megyei Napló (VmN), 1911. márc. 25. 6. p., áprilisban Az „asszony-pápa meséje”. = VmN, 1919. ápr. 2. 4. p., ugyancsak márciusban dr. Erős: A tudomány szabadságáról. = VmN, 1911. márc. 19. 3-4. p., áprilisban dr. Tóth József: A lélek halhatatlansága és ennek kulturális jelentősége. = VmN, 1911. ápr. 9. 3-4. p. címmel tartottak előadásokat. Az 1919-ben újjászervezett Vas megyei Kulturális Egyesület négy szakosztályának egyike az ismeretterjesztést vállalta.

Végh Gyula (1870–1951) igazgató reagált az írásra. Lényegében – hasonló értelmezéssel – ahogy napjainkban is szokás válaszolni az ilyen hangvételű megnyilatkozásokra, igaz nem úri kultúra megnevezéssel. „*Én csak egy kultúrát ismerek, azt, amely szó ma elfogadott értelmében több az általános iskolázottságnál, egyoldalú műveltségénél, több a felületes máznnál és független az öltözéktől, uraskodástól, de urrá teszi azt, aki benne él, még pedig a világ urává. Ennek a magasabb fokú, sokoldalú műveltségnek a gondozását, terjesztését tűzte ki céljául a Vas megyei Kultúregylet, ez a cél lebegett a kormány előtt is, midőn e diszes palota emelésénél az egyesület támogatására sietett. ... Igaz, hogy a magas kultúrának egyik ága, legmagasabb foka a művészetek pártolása... de a cikkíró is elismeri, hogy az egyesület nem szorítkozik kizárólag a művészetek pártolására, hiszen ott a múzeum könyvtára, a történelmi, néprajzi és természettudományi osztály, hisz a tervezett előadások fel fogják ölelni a tudományos ismereteknek különböző ágait is. Hogy a zenei élet – hála az előkelő ízlésű zenebarátok érdeklődésének – Szombathelyen a legkifejlődöttebb, azon csak örülni lehet, mert ez a körülmény bizonyítja közönségünk kulturképességeit.*”⁷

A kulturház novemberi 20-ai avatására több magasrangú vendéget hívott meg a város és megye vezetősége, így Zichy János (1835–1905) kultuszminisztert, a korábbi miniszterek közül pedig Székely Ferenc (1842–1921) igazságügyi és Wlassich Gyula (1852–1937) kultuszminisztereket, államtitkárokat, akik azonban kivétel nélkül kimentették magukat a részvételtől. A nyitóünnepségen a hallgatóságot így a kultuszminiszter megbízásából Békássy István főispán köszöntötte, a kultuszminisztériumot pedig Radosits Jenő osztálytanácsos képviselte. A szónok Rákosi Jenő (1842–1921) volt.⁸

Az avató ünnepség Erkel Ferenc Hunyady László című operájának nyitányával, a Zeneegylet előadásában kezdődött, majd a Dalosegylet „*némi elfogódottságát legyőzve*” a korszak gyakran előadott dalát, Huber: Óseink emléke címűt énekelte Kreuterer Antal vezényletével. A megnyitás alkalmával egy liceális előadás is elhangzott, amely jelezhetette/jelezte is az intézmény további elképzelt programját. Vikár Béla (1859–1954) a jeles etnográfus beszámolt Vas megyei vadvirágok címmel azokról a „*népköltési régiségekről, amelyeket vas megyei útján talált.*” A dalokból Németh Gyula operaénekes és Grünwald Erzsébet operaházi növendék énekelte el néhányat Kereszty István zongorakíséretével.⁹

Az ünnepséget a Szózat zárta ismét a Zeneegylet előadásában, amelynek furcsa „fogadtatását”, a tudósító nem hagyta szó nélkül. „*Ezt a mi nemzeti imádságunkat azzal tiszteli meg a magyar hagyomány, hogy állva hallgatja a közönség. Ezúttal koncertszámnak tekintette a publikum és ülve maradt a fizetett helyeken.*”¹⁰

1910/1911. ÉVAD

Az új évad új helyszínén, 1910. november 29-én tartották meg az első koncertet. Az első, előzetes híradás azonban már jóval korábban, november 6-án megjelent a Vasvármegyében, Lulek Feryről¹¹ műsorismertetéssel – Löwe, Schubert, Schumann, Hans Hermann dalai – és néhány mondattal az énekesről is.

7 VÉGH Gyula: „Uri kultúra” = Vvm, 1910. nov. 17. 1-2. p.

8 A kulturház felavatása. = Vvm, 1910. nov. 22. 1. p. A két évvel korábban megnyílt Múzeum avatása annál fenyesebb volt a megjelent hivatalos személyiségeket illetően is. Erről: A kulturpalota felavatása. = Vvm, 1908. 162. sz. 2. p., 167. sz. 5., p., 177. sz. 4-5. p.

9 A kulturház megnyitása. = VmN, 1910. nov. 27. 3-4. p.

10 A kulturház felavatása. = Vvm, 1910. nov. 17. 1-2. p.

Még az [november 13-ai] úri kultúrát bíráló cikk előtt két nappal egy másik írás – más okból marasztalta el ezúttal a Zeneegylet programját. Nevezetesen: a Lulek-műsort, amely – joggal – indulatos megjegyzést váltott ki a szerzőből. Igaz, az Egylet „*érdemes és agilis vezetőségének*” tevékenységét is méltányolja, de a porosz énekes műsorát nehezményezi. Oka: az új helyszín első programjában majd 16 német dal hangzik el német nyelven és egyetlen egy sem magyarul. A glosszáíró elképzelhetetlennek tartja, hogy „*egy német város kultúrházának megnyitásán vagy első estélyén csupa francia dal kerüljön előadására a német nyelv teljes kizárásával... Felszólamlásomban eszem ágában sincs rosszakarattal, hazafiatlan tendenciákkal megvádolni bárkit... csupán, mint a nemzeti kultúra egyik részény munkásának igenis szükségesnek és kötelességének*”¹² tartotta fölhívni erre a figyelmet.

Előzetesen azonban már több szó nem esik a programról, sőt a két héttel későbbi híradásban – a szokásos „nézőcsalogatás:” elfogytak a drágább 5 és 4 koronás belépőjegyek – mellett a technikai újdonságok bevezetéséről tudósít. Ez pedig: az előadás kezdetén „*villanyos harangjelzés*” szólal meg, amelynek elhangzása után két perccel bezárják a terem minden ajtaját és a későket csak két műsorszám között engedik be. Két

ajtón – a kocsin érkezők a Kisfaludy utca, a gyalogosan jövők pedig a Deák liget (ma: Múzeum-park) felől – mehetnek be az előadó terembe. Ruhatárat is kialakítottak. A technikai tudnivalók mellett természetesen nem maradt el újra az énekes bemutatása sem. Az énekes hangjáról: „*hatalmas öblös ugyanakkor bársonyosan sima bariton.*” Magas technikai felkészültség, „*az oly nagy tudást és intelligenciát nyújtó előadói képességgel adja meg ennek a művésznek azt az imponáló súlyt, amellyel az egész világ művelt hangverseny közönsége előtt bír.*” Megtudhatta a közönség azt is, hogy több olyan dal is szerepel műsorában, amelyet a nemrég koncertezett Heinmann énekelt.¹³

A november 29-i koncerten éneklő Lulek produkcióját, Dienzl Oszkár (1877–1925) zongorakíséretével – a beszámoló a közönség kérésére hivatkozva – összehasonlította az egy évvel korábbi Heinemann-előadással.¹⁴ Az összehasonlítást a méltató ugyan „szerencsétlen gondolatnak” tartja, ám ha mégis megteszik (ő megtette), akkor ennek oka a „*rokonszinezetű hang és a majdnem azonos zenei intelligencia.*” A kritikus összehasonlításában: „*Heinmann baritonja sötétebb, Luleké érdesebb, énekmodora, előadása szimpatikusabb.*” Megállapítja,

Lulek, Fery

11 Lulek Fery hangversenye. = Vvm, 1910. nov. 6. 9. p.

12 G. K.: A német dalé az első szó. = 1910. nov. 11. 5. p.

13 Lulek Fery hangversenye. = Vvm, 1910. nov. 6. 9. p.

14 Heinemann. = Vvm, 1909. nov. 7. 8. p.

hogy „Lulek egyformán nagy énekesnek bizonyult úgy a klasszikus, mint a modern, kifejlett technikát igénylő dalokban, aki ép oly hatalmas drámai erőt vitt be Hans Hermann Lövy balladáiba, mint amennyi bájjal énekelte Hans Hermann igénytelen apróságait.”¹⁵

A szerző fontosnak tartotta megdicsérni a rendezést, a közönség kényelméről való gondoskodást, a rend biztosítását. Az egylet következő előadása már az óév búcsúztatása – egy zenés burleszk – természetesen a Kultúrházban. A zenekar ezúttal is, mint a korábbi esztendőben gyakran, a székesfehérvári katonákkal együtt adták elő, Zichrei Tollszártáncát, Rarek Békahangversenyét és karmester, Janosits tréfás Takarodóját. Újdonságként említi a beszámoló, hogy a karmester a közönség felé fordulva vezényelt és a zenészek – akárcsak a Haydn darabban – sorra hagyták el a pódiumot.

Ezt követte Dienzl magánszáma, aki a Márta című opera egyik áriáját adta elő Schumann, Schubert és Wagner modorában, frenetikus sikerrel. A vidámság Tanay Frigyes – Halmi Margit házaspár tréfás számaival folytatódott és Dienzl Oszkár–Bernstein Győző Nyaktörő hegedűverseny című paródiájával zárult. A szilveszterhez tartozó mulatozás a Deák-ligeti vendéglőben folytatódott.¹⁶

Serato, Arrigo

Az évad következő – 1911. január 20-ára tervezett – programját, Medek Anna (1885–1960) operaénekesnő és Székely Arnold (1877–1954) zongoraművész előadását,¹⁷ egyik (!) előadó betegsége miatt bizonytalan időre elhalasztották.¹⁸

Szeretettel, viharos tapsal köszöntöttek viszont az ismét föllépő négy operaénekes Svärdström nővér közül kettőt, Valborgot (1879–1972) és Sigridet, akik olyan sikert arattak, amiről „igazán a fehér glasszékesztyűük tudnának mesélni.” Művészetüket elragadtatással mutatta be a sajtó. Mindkettejükre hivatkozva: „Csattogott, mint a csalogány, csengett, mint az érc, harsogott, mint a trombita, csicssergett, mint a madár és susogott édesen, melankolikusán, mint a májusi szellő az orgonabokrok között.” Előadásuk „mintha összefoglalta volna a természet a hangok minden szépségét.”¹⁹

És a dalok, amivel kiérdemelték az ünneplést: Valborg előadásában Strauss kerिंगője (?), majd a három Brahms-duett (Die

Schwestern, Phyllis und die Mutter, Jäger und Häslein) – harmonikusan szinte összeolvadva. Ezután ismét Valborg szólója Strauss Ständchen című dalával folytatódott a műsor, amely

15 Lulek Ferry hangversenye. = Vvm, 1910. nov. 30. 4. p.

16 (he.): Humoros zeneest a kultúrházban. = Vvm, 1911. jan. 5. 4-5. p.

17 A Zenekedvelők hangversenye. Művészestély a vakok javára. = Vvm, 1911. jan. 15. 5. p.

18 Elmarad a Medek hangverseny. = Vvm, 1911. jan. 18. 3. p.

19 A Svärdström koncert. = Vvm, 1911. febr. 4. 2-3. p.

„ha lehet a sikerekben nüanszrozott fokozatokat tenni, úgy ezt a számot mondhatni az est fénypontjának. .. Szinte tünemény volt.”²⁰ A magyar közönségnek három magyar dallal hódoltak: Tarnay Alajos Esteledik, Pusztay: Szól a lélekharang, Csillagh: Kosár címűekkel. A kiejtésük is dicséretet kapott a méltatótól.

Az est második részében Sigríd svéd népdalcsokrot adott elő, aztán duett következett a Jancsi és Juliska című operából és egy németre fordított svéd dal [Echo]. Zárásként a dán Lange Müller (1850–1926) Den Sönde, Brahms-Viardot (1821–1910) Sjung-sjung és Zigenuerlied című művek hangzottak el. A kísérő nevét nem említette a beszámoló.²¹

Hamarosan, 1911. február 9-én pedig az olasz Serato volt a szombathelyi koncert élet vendége. Műsora tartalmaz, „néhány hallgató számára talán túlságosan is az” – így a beszámoló első mondatai.

Grieg hegedű-zongora szonátája nyitotta műsorát és azonnal „szenvedélyes modorával és magával való ragadó ritmusával nagy hatással volt a közönségre.” Ezt követte Beethoven (1770–1827) örökszép hegedűversenye, amelynek „interpretálását leírni nem lehet, hallani kellett volna.” Eljátszotta Bruch (1838–1920) d-moll hegedűversenyének adagio tételét, „leheletszerű finomsággal,” Schubert (1797–1828) Abliendjät és elementáris erővel Vieuxtemps (1820–1881) Polonise-t. Az első rész „híhetetlen nehézségű kadenciáját maga Serato állította össze. .. Valami csodálatos, ami Serato a közönséggel csinál. ... [Játéka] „Nemcsak lebilincsel, de valósággal magával ragad [...] extázisba viszi hallgatóit. Tökéletes, kristálytisza hangjai úgy zúgnak át rajtunk, hogy rabjai vagyunk játékának, csodáljuk, lelkesedünk is előadásán.”²²

A hegedűszámok között Babits Vilma akadémiai növendék néhány áriát énekelt „egyenletes csengésű magas szoprán hangján” a Hugennották és az Álarcosbál című operából.

Ám a lelkes hangulatú közönség csak félig töltötte meg a termet jól lehet Serato külföldön is keresett művész,- így a szemre hányás. Évente több mint 100 előadása van s mindenütt zsúfolt termekben játszik. Valószínű csak Jarosits [József] karmesterhez fűződő viszonya miatt – bizonyára ő volt a zongora kísérő – vállalta az előadást.

Furcsállja a cikkíró, hogy egy műkedvelői előadásra megtelik a terem, a híres művészére pedig nem. Méltánytalannak tartja a kritikus, hogy a közönség nincs annyi bizalommal az egyet vezetői iránt, hogy megelőlegezze a magas színvonalú előadás iránti rokonszenvet. És a biztatás: „kívánjuk derék zenekedvelőinknek, hogy hangversenyeikre a közönség teljes számba vonuljon ki, nem kérdezve, ki az előadóművész.”²³

Néhány nap múlva a hírneves cseh Sevcik-vonósnégyes második tervezett fellépéséről, a kamaramuzsika műfajáról adott hírt.²⁴ Előadásuk azonban – a „közbe jött akadályok” miatt – elmaradt. Az akadályok között bizonyára elsőként szerepel a közönség érdeklődésének hiánya, amely más programokra, bálókra, miniszteri fogadásokra szívesen elmegy, de a kamarazene iránt megérthetetlenül közömbös.²⁵

A két koncert (Medek és Sevcik) elmaradását feledtette a Lipcsei Filharmonikusok hangversenyének sikere. Stadler kapcsolatainak köszönhetően március 28-án a grazi (március 27-i) és a budapesti (március 29-i) fellépése között a zenekar vállalta a szombathelyi

20 Uo.

21 Uo.

22 Serato hangversenye. = Vvm, 1911. febr. 11. 4. p.

23 Uo.

24 A Sevcik vonósnégyes Szombathelyen. Kamarazeneestély. = Vvm, 1911. febr. 19. 7. p.

25 Elmarad a Sevcik koncert. = Vvm, 1911. febr. 23. 4. p.

előadást. A beszámoló a zenekar ismertetésével igyekszik fölkelteni az érdeklődést. Nevezetesen: a 66 tagú zenekarnak (12 első, 12 másodhegedűs, 6 mélyhegedűs, 6 nagybőgős, 6 gordonkás, 24 fúvós) meg kellett nagyobbítani a dobogót, mert nem fértek volna el a megszokott emelvényen. Programjuk feszessége miatt a koncert napján, délben érkeznek, éjjel (2,50 óra) már utaznak is tovább, ezért az előadás pontosan 8 órakor kezdődik.

A technikai tudnivalók sem maradtak ki az előzetes híradásból. Így: a ruhatárat csak az utolsó szám után nyitják ki. Ezzel azt kívánják elérni, hogy a közönség türelemmel hallgassa végi az utolsó számot is és hagyjon föl a rossz szokásával, hogy a ruhatárhoz indul még az előadás befejezése előtt, kellemetlenül megzavarva mind a közreműködő művészeket, mind a közönség nagyobb részét. A tervezett műsor: Goldmark: Ländliche Hochzeit (A falusi lakodalom), szimfónia, op. 26), Smetana: Die Moldau (Moldva), R. Strauss: Tod und Verklärung (Halál és átváltozás), Berlioz: Faust elkárhozása, valamint – Stadler kérésére – a Tannhäuser nyitánya.²⁶

Két nap múlva újra a közönség emlékezetébe idézték a koncert időpontját, hangsúlyozva a kivételezettségét, miszerint vidéki városokban szokatlan vállalkozás ilyen nagy zenekar fellépése.²⁷

Az érdeklődést fölkelítő következő hír, hogy a zenekart a vasútállomási fogadás után megvendégelik. A rendezésbe – a forgalom lebonyolítás érdekében – a rendőrség is bekapcsolódik, hogy minél zökkenő mentesebb legyen az estély.²⁸

Az egyesület LV. koncertjéről szóló terjedelmes beszámoló a koncertjét a városi zenei élet nagy eseményének nevezi, azért is, mert ilyen nagy létszámú hangversenyzenekar nem járt még a megyeszékhelyen. Jelentőségét igazolta a megjelentek eleganciája is. A hölgyek „*ragyogó estély-toalettekben, az urak kivétel nélkül estély-öltözetben olyan képet nyújtottak, mintha nem is vidéki városban, hanem a fővárosban volnánk, előkelő premier közönség között.*”²⁹

A zenekar eltért az előzetesen jelzett hangszerbeli megoszlásáról: a 66 tagú zenekarban volt még három üstdob, kisdob, nagydob és hárfa is, amelyet a „*szépnem képviselője kezelt.*” Az előadott zeneszámokról: Goldmark A falusi lakodalom című szimfóniájával kezdte műsorát a zenekar. A korszak jellegzetes programzenéjét³⁰ szólaltatták meg, de „*nem abból a fajtából, amelyben a program megöleje a zenei invenciónak, hanem olyan zene, amely hűen vissza adja nemcsak hangszerelésével, hanem mély értékű invenciójával is azt, amit a szerző ki akar fejezni. Ez a falusi nász minden egyes száma megkapó hűséggel festi le az ünnep lefolyását. Nagyon tetszett a szerenád, különösen a der Garten részlet... amikor a főszegecs dallamot valamennyi vonós uniszono veszi vonójára és ez mély hatással kell, hogy legyen a zenei analfabétára is.*”³⁰

Még nagyobb elragadtatást váltott ki Smetana Moldva szimfonikus költeménye. Így mutatta be: a folyó leírása minden részletében megkapó, a hegedűk halk morajszerű futamai a csörgedező forrást idézik, az édes melódiájú főmotívum a futó patakot jellemzi. Prágához

26 A lipcei filharmonikusok hangversenye. = Vvm, 1911. márc. 19. 1. p.

27 A lipcei filharmonikusok Szombathelyen. = Vvm, 1911. márc. 21. 4. p.

28 A lipcei filharmonikusok Szombathelyen. = Vvm, 1911. márc. 25. 4. p.

29 A lipcei filharmonikusok hangversenye. = Vvm, 1911. márc. 30. 4. p.

30 Programzene: „hangszeres zene, amely valamilyen formailag megragadható téma leírásával kapcsolatos. Célja, hogy a hallgató a zenéhez képeket, helyzeteket, hangulatokat asszociáljon. Erre gyakran a szerző a címadással is utal. Gyökerei a reneszánszra utalnak, jeles képviselői: Couperin, Vivaldi. Erőteljesebben a barokk és romantikus zene korszakában bontakozott az 1800-as évek elejétől. képviselői Berlioz, Liszt, Richard Strauss, C. Franck, és tegyük hozzá, Goldmark, Smetana. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Programzene>. Letöltés 2018. szept. 7.

közeledve már hajókat hordoz a hátán. „*Egy idegeket izgató hatalmas emelkedéssel himnikus fenségű erővel halljuk ki a csehek nemzeti dalát.*”³¹

Richard Strauss *Tod und Verklärung* (Halál és átváltozás) zenei költemény a halált és a megdicsőülést akarja kifejezni. Ez is programzene – olvasható – de más, mint Goldmarké és Smetanaé. Strauss – a méltató szerint – nagyon tud hangszerelni, fülkápáztató hangeffektusokat képes kihozni. Előbb erősnek, nyomasztó hatásának nevezi a szimfonikus költeményt aztán elmarasztalta, mert „*nemcsak invenciója gyöngé és sivár, de kissé hosszadalmas is. Szinte megkönnyebbültünk, amikor az utolsó akkord is elhangzott.*”³²

Berlioz darabjának *Danuation de Faust* (Faust elkárhozása) a Rákóczi induló tételét a közönség meg is ismételtette. A szerző „*mesterien tette le indulónkat nagy zenekarra. Különösen az a rész hat elementárisan, ahol Berlioz a csatazajt festi az induló egyes motívumainak felhasználásával.*”³³

A Stadler kérésére fölhangzó Tannhäusert a legszebb nyitányok közé tartozónak nevezte a méltató. A ráadás Händel *Largo*-ja. A zenekart Wienderstein vezényelte.³⁴

A zenekarról összegzőként még elmondta: „*nem homogén testület ugyan a zenekar, mert a sok német között van holland, francia, olasz és 7 magyar muzsikussal is. Kitűnően vannak összeharmonizálva, erő nyilvánul meg játékukban, különösen a fúvósok kitűnőek. Jellemző a precizitás. Dicséri a pianokat, amelyek olyan leheletfinomok, mintha nem 66-an, hanem csak 10-en lettek volna a dobogón és hallottunk a Rákóczi induló fináléjában olyan csatazajt, mintha 200-an fújták volna a rézfúvókat.*” Szépnek tartotta Goldmark-előadást, legjobban azonban Smetana nyerte meg a méltató tetszését. Köszönte Stadler Dórinak a zenekar szerződtetéséért. Az előadásról összegező vélemény: „*amit kaptunk a legnagyobb várakozásunkat is fölülmúlta.*”³⁵

A koncert másnapján – még a méltatás megjelenése előtt – rövid hírben tudósított a Vasvármegye a teljes anyagi és erkölcsi sikerről, valamint arról, hogy a közönség soraiban ott volt a város és a megye közönségének színe-java.³⁶

A szezon záró sajtóértékelés – felejtve a korábbi kudarcokat, a lipcseiek nagy sikere is erősítette a dicsérő hangvételű beszámolót – a zenei életet tartja Szombathelyen az „*egyetlen igazi kultúrjelenségnek.*” Véleménye szerint az egyesület büszkén „*tekinthet vissza a múltira, amely neki hatalmas erő és erkölcsi tőke a jövő működéshoz.*” A hangversenyek rendezésében a legfőbb érdem Stadler Izidoré.³⁷

1911/1912. ÉVAD

A nyári pihenő után október végén kezdődtek meg az új idény előadásai, amelyek között ismét hangsúlyos szerepet kapott a szimfonikus zene.³⁸

Már augusztusban bemutatta a sajtó az évad első koncertjét prezentáló budapesti Országos Szimfoniai Zenekart, amely a Népszínház tagjaiból szerveződött, ám szinte meg sem

31 A lipcsei filharmonikusok hangversenye. = Vvm, 1911. márc. 30. 4. p.

32 Uo.

33 Uo.

34 Uo.

35 Uo.

36 A lipcsei filharmonikusok Szombathelyen. = Vvm, 1911. márc. 29. 6. p.

37 A szombathelyi zeneszezon befejezése. = Vvm, 1911. ápr. 4. 4. p.

38 Zenekedvelőink hangversenyei. = Vvm, 1911. okt. 20. 3. p.

kezdték működésüket máris megszüntették. Ezért átkerült a Nemzeti Színházhoz az együttes, itt azonban nem kapott feladatot, ezért Apponyi miniszter javaslatára önálló, országjáró zenekarrá alakultak át. Mivel a 25–30 tagú együttes nem volt elégséges nagyzenekari művek megszólaltatására, ezért Kun László karmester Münchenben válogatta össze azokat a zenészeket, akik tagjai lettek az együttesnek. A zenekart Ostffy Lajos országgyűlési képviselő ajánlotta az érdeklődőknek.³⁹

A műsorelőzetes szerint Liszt Ferenc emlékének is adóznak, születésének 100. évfordulójának alkalmából a Hungaria szimfónia megszólaltatásával. A programban Wagner Tannhäuser nyitány, Mozart egyik szerenádja és Csajkovszkij III. szimfóniája lesz hallható.⁴⁰

A koncert ugyan csak október 28-án hangzott el, de a propaganda már a nyáron készítette elő az előadást. Bemutatta a karmestert Kun Lászlót, aki „*igénytelen külsejű, [ám] egy-két perc alatt szinte hérosszá nő előttünk a dirigens pulton. Kezében karmesteri pálcájával maga a megtesztésült zeneművészet ... úgy kormányozza két kezével, energikus rángású fejével és szikrázó apró szemével a hatvan tagú hatalmas zenekart, mint a klasszikus mitológiai Neptunus a háborgó tengert*”⁴¹ A koncert előtt olvasható – a szombathelyi estélyt megelőző nagykanizsai előadás – méltatása.⁴²

Talán ezért is maradt el a Vasvármegye alaposabb értékelése, viszont szóvá teszi a városban először szereplő zenekar iránti érdeklődés hiányát és a körötte kialakult torzalkodást. Az előadásra ugyanis telt házat vártak a rendezők. A nézőtér azonban nem telt meg, mert „*társadalmunknak az a rétege, mely a vas megyei kaszinó társaságának képében társadalmi és különösen zenei életünk terén mindig a vezető előkelőség helyét foglalta most tüntetőleg távol maradt a koncerttől.*” Okát abban látta, hogy „*a vas megyei kaszinó társaságában valaki, vagy valakik valószínűleg akciót indítottak a szimfonikusok hangversenyének felkarolása ellen és pedig olyan eszközökkel, amelynek az előkelő és áldozatkész tónusához, amely a vas megyei kaszinó társaságának sajátja és erénye volt, éppenséggel nem méltó.*”⁴³

Azt híresztelték ugyanis, hogy az egyesület ingyen kapja az államtól a szimfonikusokat és ezért méltatlan eljárás a Zenekedvelőktől, hogy azokat a helyarákat követeli, amiket más hangversenyeire is megállapított. A hír nem volt igaz, mert nem kapta ingyen. A Zenekedvelők 1200 korona tiszteletdíjat fizettek fellépésükért. A közönség hiánya miatt pedig ráfizetéses volt. „*Sajnálatos – folytatja – hogy megtörtént a tüntetés egy olyan előkelő társaságban, mint a kaszinó és az ilyen valóban tendenciózus híresztelést elfogadtak.*”⁴⁴

39 A Szimfonikusok Szombathelyen. = Vvm, 1911. aug. 17. 2. p. A hánytatott sorsú zenekarról egy – már megszűnése utáni időből – 1936-ból származó ismertetés: „*Az Országos Szimfóniai Zenekar Kun László vígszínházi karnagy szervezte meg a század elején [1905-ben] működése alatt többször került válságos helyzetbe, ezért újra kellett szervezni. A Nemzeti Színház zenekaraként is működött. Az újjászervezett zenekar 1908. december 27-én mutatkozott be a Zeneakadémián. 1911-ben az együttes anyagi válságba került, ezért a 38 tagú zenekarból 30-an Népopera-hoz szerződtek. A háború kitörése után végleg megszűnt. az 1920-as évek elején Budapesti Szimfonikus Zenekar néven újjáéledt, majd újra lehallgatott.*” 1929-ben Losonczy Schweitzer Oszkár szervezte meg ismét, de egyetlen hangversenyük után (1929) után végleg meg is szűnt. A Zenekar külön érdekmenek tartja az ismertető a szimfonikus zene vidéki városokban történő népszerűsítését. A magyar muzsika könyve. Szerk. Molnár Imre. Bp., 1936. 102. p.

40 A szimfonikusok hangversenye. = Vvm, 1911. aug. 29. 6. p.

41 Uo.

42 Az Országos Szimfóniai Zenekar Szombathelyen. Liszt Ferenc emléke Szombathelyen. = Vvm, 1911. okt. 26. 3. p.

43 A kaszinó és a szimfonikusok. = Vvm, 1911. okt. 31. 1-2. p.

44 A kaszinó és a szimfonikusok. = Vvm, 1911. okt. 31. 1-2. p.

A szezon első kellemetlenségén azonban gyorsan túl kellett lépni, mert november közepén egy bécsi együttest, a Wiener Konzert-Orchestert szerződtették két előadásra. A november 17-ei estély szölistája a magyar származású, Pick-Steiner Soma. A műsor pedig: Wagner Meistersänger nyitány, Csajkovszkij Capriccio Italianae, Mendelssohn e-moll zongoraverseny és Beethoven II. szimfónia. A másnapi november 18-ai szölistája a pályakezdő Kamake Lilly. A műsor különbözik az előző napitól. A második előadás programja: Weber Euryanthe nyitány, Wagner a Nagypénteki varázs a Parsifalból, Grieg a-moll zongoraverseny.⁴⁵

A szerző nehezményezte, hogy korábbi szölista programok helyett – ezáltal már harmadik! esetben is – nagyzenekari koncert hallható. A kritikusnak ezek nem tetszhettek, mert epés megjegyzése szerint a „zenekari hangversenyek bacilusa fertőzi a zenei életet.” Hangversenyző zenekarok jöttek divatba, és ebből Szombathely sem akar kimaradni – dohog a kritikus. Azután, mintha elfelejthette volna zsörtölődését, mert ezután már csak a dicséző mondatai olvashatók.

„A divat szép és okos, egész zenekarok szereplése több hatással, több erővel népszerűsíti klasszikus zenét, egyben a laikus közönségnek is nagyobb és őszintébb az élvezete. A sikert, a fényeset, a lelkeset, anyagiakban és erkölcsiekben meghozta a tegnapi hangverseny és sokszor kitörően lelkes és mindig vidám és meglegedett volt a hangulat. Az első sorokban ülők pedig meglepődve érzékelték arcukon és kezükön, hogy a hang, rezgés útján terjed.

A nyújtott és élvezett gyönyörűség azonban bőven kárpótolt mindenért. Az a nagy és előkelő közönség, amely tegnap este zsúfolásig megtöltötte a kultúrház nagytermét zúgó tapsokkal honorálta a bécsi zenekar pompás játékát és Pick-Steiner Soma művészetét. A műsor klasszikusan gazdag és értékes, a siker nagy, igazán mi kell ennél több.”⁴⁶

A zenekari esteket ismét a régi ismerős, Grünfeld Alfréd már ötödik szombathelyi⁴⁷ koncertje követte 1911. december 9-én már a kultúrházban. Gazdag és változatos műsorát a zeneirodalom népszerű darabjaiból állította össze.⁴⁸

A koncert előtt jelentette a Vasvármegye, hogy ez az előadás a Zenekedvelők 60. műsora lesz, és a művész ezáltal is saját, Bécsből hozatott zongoráján játszik.⁴⁹

Előadásáról azonban már közel sem számolt be olyan részletességgel a sajtó, mint azt korábbi években tette. Megállapította: „vele született egészséges kedélye és melegen érző szíve minden műsorszámnál dominál.” Technikai tudása csak eszköz mondandójának. Játékát így jellemezte: „Csillogó, szinte gyöngyszerűen pergő futamai, közismert pianissimoi pedig annyira egyéni tulajdonai, hogy e téren a zongoristának közül igen kevesen vehetik fel vele a küzdelmet. Műsora Mozart-Chopin-Grieg szerzeményeiből volt összeállítva, a

45 Két hangverseny. A Wiener Konzert-Orchester Szombathelyen. = Vvm, 1911. nov. 12. 6-7. p.

46 Hangverseny a kultúrházban. = Vvm, 1911. nov. 18. 4. p. A beszámolóhoz két megjegyzést is fűzött. (A második napról már nem írt.) Miért beszéltek 72 tagú zenekarról a szervezők? Miért nem mondták meg, hogy egyik nap is 36, másik nap is 36 fő muzsikál? A másik figyelmeztetés: a Kisfaludy utcai Gyöngyös-hídra gázlámpát kellene állítani.

47 Gál József: Grünfeld Alfréd szombathelyi koncertjei, 1888–1911. = Vasi Szemle, 1912. 4. sz. 462-468. p.

48 A műsor: Mozart Fantasia c-moll, 2. Schubert Sonata H-dur op. 147., 3. Gluck-Brahms: Gavotte A-dur, Brahms: Intermezzo Esz-dúr op. 117., Brahms: Ballade c-moll op. 118., Schubert: Impromptu Esz-dur op. 90., Wagner-Liszt Isolde aus Liebestod., 4. Schumann: Arabeske C-dúr op. 18. fisz-moll op. 21. no. 8., 5. Chopin: Polonaise c-moll op. 40. no. 21., Chopin: Nocturne Asz-dur no. 32., Grieg: Sie tanz op. 37. Grünfeld? Gavotte op. 32. Grünfeld Ungarische Tanze. Jegyek – Kemény. Grünfeld Alfréd hangversenye. = Vvm, 1911. dec. 3. 9. p.

49 Grünfeld Alfréd hangversenye. = Vvm, 1911. dec. 8. 5. p.

mely mesteri művek bő alkalmat nyújtottak ahhoz, hogy Grünfeld tudását és nagyságát minden vonatkozásában újra megbámulhassuk, újra csodálhassuk.” A ráadás Schubert Rosamundájának átírata volt.⁵⁰

Az újesztendő első eseménye a Zenekedvelők január 11-i kereskedelmi körben megtartott közgyűlése. (Ilyen jellegű jelentést sem az 1910-es, sem az 1911-es esztendőről nem találtam. Valószínű nem is volt. GJ) Az elnöklő Knebel Jenő az Egyesület legjelentősebb alkotásának a zeneiskola megalapítását tartotta. A növendékek száma 60, közülük 12-en tandíjmentesek. Két főtanszak – hegedű és zongora – mellett már zeneelméleti mellék-tanszak is működik egy rendes és két kiegészítő tanár vezetésével, az oktatás a Zeneakadémián bevált tanrend szerint folyik.

Az intézménytől újra csak az „igazi zenei élet” kialakulását várja az egyesület, mert „*eddig a komoly és alapos zenei oktatás hiányában a szülők és az ifjúság figyelmét a komolyzene művelésétől elterelte.*”⁵¹

A zeneiskolát a hatóságok csak szerény mértékben támogatják. A kultúrház vezetősége azonban alacsony bérleti díj ellenében 4 tantermet adott a zeneoktatás céljaira, ezt a város 800 korona segéllyel támogatta. Azt tervezik, hogy az iskola más vidéki zeneiskolákhoz hasonlóan jelentős állami támogatást is kér. A tanárok működését az iskolaszék tagjai ellenőrzik. Az egyesület mind a tanárok, mind az iskolaszék munkájával elégedett.

Knebel Jenő beszámolója után Stadler Izidor elmarasztalta a közönség nemtörődömségét, amelyet a zenekultúrával szemben tanúsít. Az egyet hosszú és tervszerű munkája nem hozta meg azt az eredményt, amely elvárható lenne a város művelt közönségétől. A változatos műsor, a meghívott előkelő művészek sem vonzanak annyi embert, hogy az egyes koncertek ne deficittel záruljanak. A kultúrterem nagysága pedig most lehetővé tenné, hogy telt ház esetén, akár 50%-kal olcsóbban adják a jegyeket.

Ismét, akárcsak 1906-ban bírálták a zeneoktatókat, akik „*A művészi érzéketlenségben hivatásos zenészeink állnak elől, akik tervszerűleg kerülnek a hangversenyeket, noha az egyesület vezetősége már évekkel ezelőtt minden hangversenyre tiszteletjegyet bocsátott rendelkezésükre. Mit tanulhatnak a gyerekek olyan mesterektől, akik nem érzik szükségességét annak, hogy zenei tudásukat, látókörüket minden ellenszolgáltatás nélkül a legnagyobb kényelemmel fejlesszék, erősítsék. Ezen érzéketlenség átragad közönségünk azon részére is, amely a zenét nem önmagáért, hanem divatból kultiválja.*”⁵²

Elismerőleg szólt viszont arról a törzsközönségről, amely minden hangversenyen jelen van és jelenlétükre a következőkben is számítanak. Az új generáció megjelenését a zeneiskolában látja, mert a mostani közönség érdektelen a programok iránt. Ezért is érlelődik az elhatározás, hogy a következő évtől csökkentett számú hangversenyt fog rendezni, mert azt nem önmagának rendezni.

A következő évi programokról szólva ismét fölvetette egy vegyeskar megalakítását az egyesület kebelében, amelyhez már igen sok énekest és énekesnőt sikerült megnyerniük. A vegyeskart a nyár folyamán szándékoznak megszervezni, „*összel megkezdődhet a munka és év vége felé már tudását is megmutathatja. Új alapra helyezik a működő testületet, a ze-*

50 Grünfeld Alfréd hangversenye. = Vvm, 1911. dec. 10. 8. p.

51 A zenekedvelő egyesületének közgyűlése. = Vvm, 1912. jan. 19. 3-4. p.

52 Zeneoktatók 1908: Bognár Juliska, Henne Ignác, Kammann Gotthard, Kerner József, Kirchner Bódog, Koncz Irén, Kopfstein Ilona, Kreuter Antal, László Vilma, Mann József, dr. Markovits Gyuláné, Merkel Tivadar, Stricker Pálné Erzsébet, Zitrits Linka. = Vasvármegye címtára. Összeállította és kiadja Fóth Kálmán. Szombathely, 1908. 130. p.

nekart, mely ez évben (1910?–1911?) elégtelen közreműködők hiányában szünetelt.” Stadler szerint erre az adhat alapot, hogy sok olyan személy költözött Szombathelyre, akik a vonóhangszerek kiváló kezelői, így ősszel már megkezdhetik a próbákat.

A beszámolókat követően megválasztották a vezetőséget, amelynek ismét Edelmann Sebő lett az elnöke. Az alelnöki posztokat báró Miske Kálmánt és Knebel Jenő tölti be. Igazgató Stadler Izidor, titkár Vajda Imre ügyvédek, pénztáros Hoffmann Gyula, gazda és háznagy Lomoschitz Károly polgári iskolai tanár.

A választmány tagjai között volt: Bezerédj István ny. főispán, Herbst Géza alispán, Bárdossy László, Feldmann Bódog [id.], Gyórfy Endre, Havass Imre ügyvédek, Lingauer Albin hírlapíró, Lehár Antal katonatiszt, Feldmann Bódog [ifj.], Pápai Hugo, Szili Miksa orvosok, Rauscher Miksa és Weiss Oszkár építész, építési vállalkozók, Radó Gyula.⁵³

A szervezeti életet ismertető eseményt követte a február 11-i újabb Svárdström hangverseny.⁵⁴ Ezúttal egyedül Valborg állt a dobogón. Mivel a művésznőt korábbról már ismerte a közönség és az olcsóbb belépőjegyek miatt is ezúttal telt ház volt. Produkciója értékelése: „Az üde tisztaságú hang, a művészi finomságokkal kifejező és érthetően poentírozott előadás maga a zeneművészet népszerűsítése, mely éppúgy gyönyörűséget kelt a tollunk és a zeneértőktől egyaránt idegen Södermann, Sjørøgen, Kjerulf svéd dalaiban, mint Brahms, Grieg, Schubert, Gounod művészetének klasszikus mértéket alkotó és bizonyos fokú műveltséget meghatározó általánosságok” a méltató szerint.⁵⁵

A művésznőt Ohrlison Márta „művészi finomsággal látta el a zongorakiséretet és igaz művészettel adta elő.” Szólistaként Chopin Andante e spianato Esz-dur polonaise darabjait nagy tetszéssel fogadta a közönség.⁵⁶

Az évad utolsó koncertjét február 18-ára tervezték. Ezúttal a világhírű csellóművészt, Pablo Casaltst várták, aki a koncertet azonban táviratilag lemondta.⁵⁷ Az estély azonban – amelyet a szezon legsikeresebb eseményének tartottak – végülis nem maradt el. Az új időpont március 3. A lap előzetese szerint őt a világsajtó zenei tüneménynek tartja, mert „meszse maga mögött hagyta mindazt, amit e gyönyörű hangszernek eddigi művelői produkálni képesek voltak, és akinek tudása egyszerűen megközelíthetetlen, felülmúlhatatlan.” A kíséző Dienzl Oszkár lesz.⁵⁸

A sajtó tudatta azt is, hogy a koncert napján délben érkezik és a Zeneegylet vezetősége fogadja. Mivel az előadás után rögtön tovább utazik, a koncertet pontosan nyolckor megkezdik és kéri a közönséget, hogy időben foglalja el a helyét, mert az első szám félórás lesz, s csak ezután engedik be a későn jövőket. Három ruhatárban helyezheti el a közönség ruháikat. Még egy közlekedési rendszabály módosítást is bevezetnek. A kocsival érkezők a Király utca felől, a távozók a Wesselényi utca felől hagyhatják el az utcát.⁵⁹

A koncert himnikus hangú méltatásából hosszabban idéztek. „Casals játéka révén éreznünk kellett, hogy a zeneművészet több egyszerű szórakozásnál. A hangok csodás harmóniája egy magasabb szférába ragadja a lelket, amelynek szárnyalása hasonlatos a templom áhitásához. Egy magasabb úr lesz öntudatlanul lelkünkön.

Pedig lám egy igénytelen apró kis ember ül a pódiumon. Kisebb akármelyikünknel, tőrékeny, félszeg, alig nagyobb, mint a hangszere, semmi übermensch. Csak amikor beleolvad

53 A zenekedvelők egyesületének közgyűlése. = Vvm, 1912. jan. 19. 4. p.

54 Svárdström hangverseny. = Vvm, 1912. febr. 11. 9. p.

55 Svárdström Valborg hangversenye. = Vvm, 1912. febr. 18. 2. p.

56 Uo.

57 Casals Pablo nem jön. = Vvm, 1912. febr. 16. 4. p.

58 Casals Pablo. = Vvm, 1912. márc. 1. 3. p.

59 A Casals hangverseny. = Vvm, 1912. márc. 3. 8. p.

a csellójába elvész a behunytt szemű kis ember szemünk elől, akkor lesz embernél nagyobb művészideál gyönyörű embertudatunk büszkesége az egész világnak.”

Ilyen és ehhez hasonló gondolatokat idézett föl a kritikusban a tegnapi ünnep. „Micsoda túlfinomult idegrendszer, milyen csodás zenei képesség az, amely ebben a művészen megnyilvánul. Minden egyes hang szinte megelevenedik, beszél érthető nyelven hozzánk. Bámulatos az, hogy tónusa a kifejezési árnyalatok milyen gazdag tárházával rendelkezik. Haydnál megnyilvánul könnyedsége, pajzánsága, Bach méltóságteljesen, szélesen hőmpölygő hangáradata, a modernéknél a nemes egyszerűségű kantilénában rejlő bensőség, humor, stb. Mennyi művészi gyönyörűség Haydn Konzertje, a múltak emléke. Zeneértők, akik már a modernéknél tartanak, immár ósdinak tartják, a közönség részére azonban hozzáférhetőbb, élvezetesebb. Alkalmat nyújt nemcsak Casals érzéstartó játéknak, hanem tüneményes technikájának élvezésére is. Nem kritika, hiszen Casals-hoz alig tud felérni kritikai megjegyzés, csak nagyobb alkotásokat szerette volna hallani a zeneértők lelkéből fakadt kívánság, hogy a legnagyobb művésztől a legnagyobb alkotásokat szerette volna hallani a zeneértő közönség, amely egész lelkével részt vett ezen a fényes koncerten. Bach Szvitjét sem sorozták kivált gondokan ezek közé, akármilyen nagy gyönyörűséget is szerzett az antik stílusnak ez a szeniális visszaadása, amely Casals játékában megnyilatkozott...”

Casals, Pablo

Ezt a játékot a csodálat igaz meghatottságával élvezte a hangverseny közönsége. Technikája igazán tüneményes. Soha egy pillanatra nem árulja el, hol vannak a technikai kidolgozás nehézségei, Casals egyformán könnyedén, csodás biztonsággal játssza darabjainak legnehezebb részleteit. A személye soha nem lép előtérbe, ellenben az egész játéka egy nagy igazán tüneményes művészi egyénisége.”⁶⁰

Műsorán Haydn Konzertje, Bach Szvitje, Valentini Szonátája, Dvorak Waldesruhe-ja, Csajkovszkij Románca, Popper Vitoja szerepelt. Ráadásként Bach egyik sarabandáját játszotta.

Sok taps fogadta az előadást. Fontosnak tartotta megjegyezni a kritikus, hogy ezúttal a megye minden részéből jöttek érdeklődők, különösen sokan Kőszegről. Minden tekintetben a szezon legsikerültebb hangversenye volt.⁶¹

1912-ben újra „haza jött” Koncz János. Társa ezúttal egy operaházi hárfaművész, Mosshammer Roman. A lap részletesen bemutatta a közönség előtt eléggé ismeretlen ősi hangszert, a hárfát⁶² is. Itt közölték a koncert műsorát is. Paganini, Trnecek-Schubert, Bach, Alvares, Hasselmans, Schneckner, Gabriel-Koncz, Schubert-Manen, Wieniawszki alkotásokat tűzött műsorára a két művész.

60 Casals Pablo hangversenye. = Vvm, 1912. márc. 5. 2. p.

61 Uo.

62 A hárfá. = Vvm, 1912. március 15. 3-4. p.

Az ifjú Konczot még a műsora előtt a Vasvármegye külön is köszöntötte.⁶³ A beszámoló szerint eddig a csodagyerek Koncz Janiról beszéltek. Mára azonban „*Semmi csodagyerek! Játékában annyi öntudat, oly férfias energia s amellet önálló, iskolás betanulástól ment felfogás nyilvánul meg, melyek élénken rációfognak fiatal korára ... s ha valami biztos, az a technikai nehézséget nem ismerő technikai készség, az mely őt csodagyerekre emlékezteti.*” Paganini D-dúr hegedűversenyéről: „*A ritmusok pompás kiélezettséggel csendültek meg hegedűjén a briliáns terc futamok megdöbentő precizitással és egyenletességgel gyöngyöztek, meleg szavú kantilénája pedig a szívek mélyéig hatolt.*”⁶⁴

Bach Chaconne-ja „*zongorakíséret nélkül, annak minden szépségét pompás plaszticitással visszatükrözte bizonyos szabad felfogással adott elő.*” Majd – talán oktatásként? így folytatta – Bachhal éveken át kell foglalkozni. Elismerőleg szolt Wieniawszki Tarantella előadásáról és Schubert-Manen A méh című „apróságáról”. Mosshammer hárfaművészről mindössze annyit tartott szükségesnek elmondani, hogy „*különösen Schubert fantáziájának csodaszép előadásával hódította meg a közönséget.*”⁶⁵

A zongorakísérő Koncz tanítómestere Balassa Kálmán népszerű bölcsődalának előadásával mondott köszönetet.

1912/1913. ÉVAD

A város zenei életéhez tartoztak a különböző egyesületek rendezvényei is. Ezek egy része saját programjuk volt, amelyekre közreműködőként a Zeneegylet tagjait is meghívták, a másik pedig az általuk meghívott jeles művészek produkciói. Mindkettőre álljon itt példa.

Az 1912/1913. szezon a nőegylet Angyal a művészetben című tematikus estjével kezdődött. A műsor összeállítói Donatello (1386–1466), Murillo (1618–1682) és mások festményei alapján – a korszak divatos műfajában – 15 élőképben jelenítették meg a címben jelzett témát, az angyalt a művészetben. Az élőképek alatt részleteket adtak elő a korszak szerzőinek műveiből. Például az egyik Játszó angyalkák című életkép alatt Händel Menüett hegedűre és zongorára, a Zenélő angyal alatt pedig Boccherini Menüett vonószenekarra komponált alkotása hangzott el.⁶⁶

Mivel a képzőművészet és a zene együttes megjelenítése újdonság volt a városban, így a fogadtatás sem volt egyértelmű. Az embereket ugyanis csak a látvány érdekelte, a zene nem. Így a Zeneegylet nevelő hatása „*amelyet a zene tekintetében, a Zenekedvelők magas nívón álló hangversenyei gyakoroltak, élénken mutatkozott meg az elégedetlenségben, amely a zene közben tapsolók, újrázók és a leülést parancsolók lármája miatt igen sűrű püssze-gésben*” nyilvánult meg. A zenélők Vajda Imre, Katona József, Kreuterer Antal, Statzenberg Vencel és Stadler Izidor.⁶⁷

A jótékonyági egyletek támogatói között fontos szerepet játszott a Vakokat Gyámolóó Egyesület is, amelynek működéséhez szintén a fedezet egy részét jótékonyági akciók biz-

63 Koncz Jani hangversenye. = Vvm, 1912. március 17. 9.

64 Dr. V.: Koncz Jani hangversenye. = Vvm, 1912. márc. 19. 2. p.

65 Uo.

66 Az Angyal a művészetben. = Vvm, 1912. szept. 6. 3. p.

67 Angyal a művészetben. = Vvm, 1912. szept. 24. 4. p.

tosították. Az 1913. február 1-jei ünnepség fővendége az akkor már népszerű operaénekesnőt Medek Anna volt.⁶⁸

A műsor napján két hasábos cikk ismertette Medek pályafutását.⁶⁹

Az évad kulturális programjainak – közte a zenéjé is – előzetese 1912. október 13-án jelent meg a Vasvármegyében.⁷⁰ Nevezeten a Zenekedvelők mellett tervezik a Kultúregyesület estjét, az izraelita nőegylet felolvasóestjét. Novemberben a budapesti Szimfoniai Zenekar kezdi az előadások sorát, majd Sauer Emil zongoraestjével, Gemma Bellincioni olasz koncerténekesnő dalestjével folytatódik. A zeneiskola növendékhangversenyét is hallhatja a közönség. A híradás megismételte a korábbi esztendő dicséretét, miszerint az egyetlen dolgozó kulturális egylet a zenészeké. „*Ez a megállapítás nem mások számára való megrovás, hanem a zenekedvelőket teljes mértékben megillető dicséret.*” Az egyesületi tagok 50%-os kedvezménnyel vásárolhatják jegyeiket a híradás szerint. Az I–IV. sor a tagságnak 4, a nem tagoknak 8 korona. A VI–X. sor 3, illetve 6, a karzat 2–4 korona.

Az évadot a budapesti Szimfoniai Zenekar nyitotta. Emlékeztetett a cikkíró az egy évvel korábbi érdektelenségbe fulladt előadásukra. Talán ezért is, akár zenetörténeti tanulmánynak tekinthető részletes ismertetést – a művek keletkezéstörténetét, az egyes tételek elmesélő „tartalmát” – olvashattak az érdeklődők.

Mutatványként egy részlet Csajkovszkij IV. szimfóniájáról: „*Az Andantino in modo di canzona egy szerelmi történet elbeszélése. Melancholiája puhább. Mintha magunk előtt látnánk az elbeszélő bágyadt mosolyát. Melodikája hangulatában bizonyos rokonságot tart fenn az Eroica első tételének e-moll témájával, amely először csak kidolgozásban jelenik meg és hasonlóan elbeszélő jellegű. A Scherzo népies zamatú, szláv jellegét fokozza, hogy a zeneköltő az összes vonós hangszerekkel letéti a vonót úgy, hogy azok csak pizzicatot játszanak. A zenekar ilyenképpen úgy hangzik, mint valami monstrosus tambura. A trióban viszont éles kontrasztként a fűfűvők dominálnak, ami hasonlóképp népies hangzást kelt.*”⁷¹

Hiába volt azonban az alapos előzetes propaganda! A koncertről szóló tudósítás szerint pedig „*ami finomságot, értéket, szépséget ad egy ilyen zenekar kifejezésre juttatni bir az mind gyönyörködtette és magával ragadta a közönséget... Csajkovszkij IV. szimfóniája csodálatos volt... ferenetikus tapsokra eljátszották a Rákóczi indulót.*”

De nem maradt el a befejező részből a távolmaradt közönség elmarasztalása: „*A tegnap esti hangverseny kultúresemény lett volna mindenütt az országban, sőt az is volt a filharmonikusok körútján. Esemény volt nálunk is de sajnálattal, szomorúsággal kell látnunk a szombathelyi közönségnek nagyobb része nem volt az, amely nem értékelte a kultúrélvezet jelentőségét és csak a kevesek, a kiválasztottak gyönyörködtek e hangverseny hatalmas erejében és nagyszerű szépségében... sajnálattal, szomorúsággal, sőt szégyenkezve kellett látnunk, hogy a szombathelyi közönségnek nagyobb része ... kultúrváros közönsége a távollétével tüntet.*”⁷²

68 Medek Anna Szombathelyen. = Vvm, 1913. január 31. 5. Műsora: Massenet Lahora királya, Puccini Tosca, Wagnertól operaáriákat Székács Szentmiklósi posta, Noseda Piros rózsza című dalát jelezte előre. Kisérő Lichtenberg Emil (1874–1944).

69 Ebből megtudhatta az érdeklődő olvasó, hogy az egyik Liszt évfordulón Szent Erzsébet legendáját énekelte, s ahogy a főszerepet „átélte, önmagán keresztül igazi drámai vibrációt adott a legendás cselekménynek.” Azóta egyre fejlődik, művészi feladatot teljesít. A „*Legtöbb énekművész mire megtanul énekelni, akkorára szerencsésen elveszíti a hangját.*” Medek ez alól kivétel „*Egy üde, bájos, fiatal nő, egy virágzó, ragyogó orgánium és pályája kezdetén körülbelül minden tud, amit egy énekesnő vagy színész nő megtanulhat.*” Lányi Viktor: Medek Anna. = Vvm, 1913. február 1. 2. p.

70 A szombathelyi szezon. = Vvm, 1912. okt. 13. 7-8. p.

71 Zenekedvelőink 65. hangversenye. = Vvm, 1912. nov. 13. 2. p.

72 Filharmonikus hangverseny a kulturházban. = Vvm, 1912. nov. 19. 2-3. p.

Az érdektelenségbe fulladt zenekari estet viszont nagyszerű zongora koncert követte. A korszak jeles billentyűse a német Sauer Emil először lépett fel Szombathelyen. A hívogató előzetes szerint a nemzetközi sajtó a korszak két nagy előadóművészéhez a lengyel Paderevszkihez és az olasz D'Alberthez hasonlította. Az ő utódjuknak tartották elsősorban Beethoven interpretációját illetően. A beharangozás szerint „*abban is megnyilatkozik nagysága, hogy nemcsak interpretál, hanem alkot is.*”⁷³

Egy hét múlva újra egy mozgósításra szóló írás Sauererről, akinek dicsősége már egy évtizedénél hosszabb ideje tart. „*A művészek között ő a legnagyobbak közül való, aki régen megérkezett az első sorába.*” A koncert napján érkezik Bécsből, illetve Düsseldorfból.⁷⁴

A november 30-ai koncertjére az előző hangversenyek hiányos nézőtéri sorai most megteltek. Ott voltak a „*kultúrérzékűek és kultúraszeretőek*” mind. Az előadóról: A „*Mester már megjelenésével tapsvihart idézett elő, amely egy pillanatig sem szünetelt... a közönség a műsorközöket áttapsolta... A művész ereje teljében ragyogtatta hihetetlen technikai tudását, szívének minden melegségét, mely különösen Schumann és Chopin remekeiben érte el tetőfokát. Saját szerzeményű etüdje és gavotteje szédületes technikai tudást igényel és alig hihető, hogy a Mesteren kívül ennek nehézségeivel más is meg tudjon birkózni.*”⁷⁵

A közönség elismerő tapsait két saját Strauss-parafrázissal köszönte meg, melyek „*könnyű bájukkal és csillogó tisztaságukkal olyan közeli kapcsolatot létesítettek az előadó és közönség között, hogy a hangverseny befejeztével az egész közönség ülve maradt és mindaddig nem távozott a teremből, míg a Mester még néhány saját szerzeményű apróságát adta elő.*”⁷⁶

A várt sikerre szükség is volt, mert az egylet utóbbi programjai csak váltakozó érdeklődés mellett hangzottak el. „*A legutóbbi lefelé mutatott vonalat hosszú fáradtságos munka ellenére a Zenekedvelők buzgó igyekezetének eredménye, hogy egyszerre fölszökjön a hullámvonal tetejére és egy impozáns külső siker rácsáfoljon a kishitűekre és a kételkedőkre, akik immár magasra lendült zenei életünk végét jósolták a legkülönfélébb ürügyek indokaival.*”⁷⁷

A Bellicioni-konцерtról újra csak fontosnak tartja a tudósítás a közönség jelenlétéről a híradást. Ezúttal „*sikerült felkelteni a legnagyobb érdeklődést és gyönyörűséggel láttuk, hogy telt sorokban lelkesedő, elegáns és előkelő közönség pártolt vissza a zenekedvelőkhöz.*” Az olasz énekesnőről pedig „*Bellicione művészete korántsem a múlté (46 éves!), hanem a jelené, igaz nagy gyönyörűsége és méltó arra, hogy a jövőnek szóljon.*”⁷⁸

73 Sauer Emil hangversenye. = Vvm, 1912. nov. 24. 4. p.

74 Sauer Emil. = Vvm, 1912. nov. 30. 4. p.

75 Sauer Emil hangversenye. = Vvm, 1912. dec. 1. 8. p.

76 Uo.

77 Bellicioni koncert. = Vvm 1912. dec. 10. 2. p.

78 Uo.

Sauer, Emil

Bellicioni, Gemma

Az est műsorából Paisiello I mioben és Rossini Othelójának egyik áriáját emeli ki a szerző, „*mely még a régi tekintély súlyával hatott... A Lotti pur dicesti kezdetű bájos dala azonban a maga őszinte közvetlenségében, finom csipkés struktúrájában egész teljével mutatta a művésznő nagyságát.*”⁷⁹

Poncielli Suicido kezdetű darabjában „*az erőteljes drámai színezés és a magával ragadó erő nyilatkozott meg a művésznő előadásában.*” Műsorában elhangzott még Mascagni Voi sapele mamme kezdetű dala, továbbá részletek a Mignonból, Boitotól a Noniából és Puccini Toscajából. A zárószám Bizet Habaneráját újult erővel tapsolta meg a közönség, amelyet két francia dallal köszönt meg.

Kísérője Pisk Paul, aki az „*énekközökben*” Schubert Rosamundáját, Chopin fizs-moll impromptuját és Padarewsky Menüettjét játszotta nagy tudással, elegáns könnyedséggel. Nagy sikere volt az estnek.⁸⁰

A Zeneegylet és a szombathelyi zeneoktatás történetének is fontos dátuma az 1909, az egyesületi zeneiskola megnyitása. Ehhez kapcsolódott az 1913-as esztendő első fontos eseménye a január 16-án tartott nyilvános zeneiskolai hangverseny a kultúrházban, amely akkor helyet is adott az iskolának.

Ezen a zeneiskolai koncerten hat növendék mutatkozott be, közülük ketten – Laub Vilma és Knebel Márta – később az iskola tanárai lettek. A nyilvános koncert célja a szülők tájékoztatása és a növendékek szoktatása a nyilvános szerepléshez. A növendékek Beethoven, Chopin, Moszkovszki, Raff, Jensen és Heller műveit szólaltatták meg.⁸¹

A koncert előtti napokban – január 10-én és 11-én – a kultuszminisztérium megbízásából – az állami támogatás kérvényezésének elbírálása (ahogy ezt 1912-es közgyűlésén jelezték) miatt – meglátogatta az intézményt két zeneakadémiai tanár Oswald János és Kemény Rezső, akiket fogadott báró Miske Kálmán alelnök és Stadler Izidor egyleti igazgató. Látogatásuk során megtekintették a tantermeket, tanulmányozták a tanterveket, a tanítás rendszerét és „*előjásztatták az összes növendéket,*” közben zeneelméleti kérdéseket tettek föl. A tapasztalatok meggyőzték a szakembereket az oktatás jó színvonaláról. Az érdem Csikor Elemér és Jakab Micáé. A növendékek zongoratudását „*egyenesen meglepően*” tartották. A vizsgálat után már „*biztosra vehető az állami támogatás*” és ha bekerül az államilag támogatott tanintézetek sorába, akkor lehetővé válik két újabb tanszak – a hegedű és ének – (ezt már az induláskor tervezték) megindítása. Ismét elhangzott a remény, hogy a zeneiskola jó kilátást biztosíthat „*a zenei élet fellendülésében egy erőteljes új zenei generáció megszületésében fog megnyilvánulni.*”⁸²

Az egyleti koncertek pedig az újabb esztendőben a Harrison nővérek (May és Beatrice) estjével⁸³ folytatódtak, akik elismert művészetükkel és „*világszerte megcsodált szépségükkel*” is hódítanak. Akik korábban – tapintatlanul gonoszodva GJ – reklamálták Bellincioni

79 Uo.

80 Uo.

81 A zeneiskola hangversenye. = Vvm, 1913. jan. 15. 2. p.

82 A szombathelyi zeneiskola. Zeneakadémiai tanárok Szombathelyen. = Vvm, 1916. jan. 14. 2-3. p. A zeneiskolát 1916-ban városi fenntartásúvá fogadta a város.

83 A Harrison nővérek Szombathelyen. A zenekedvelők hangversenye. = Vvm, 1913. jan. 18. 2. p. A műsoruk előzetese: Brahms: Duplahangverseny (hegedű–cselló), Händel-Harty: Ariettam Hornpipe, Porpora–Kreisler: Menuette (hegedű), Faure: Elegie, Popper: Zur Guitarra (csello), Saint-Saens: Capriccioso (hegedű), Csajkovszkij: Variations Theme rococo (csello).

Gemma⁸⁴ megjelenéséből hiányzó szépséget, azok most pótolhatják. „*Igaz ez nem kultúr-fogás, de így van, és a közönség most pótolhatja a kárpótlást,*” jelentette ki a méltató. Zongorakísérőként Dienzl Oszkárt jelezték.

A koncert előtt két nappal ismét figyelmeztették a közönséget, hogy a „zene világpiacán” nagy népszerűsége szert tett nővérek érkeznek, akiknek titka nemcsak nehézséget nem ismerő technikai készségekben, hanem vonzó megjelenésükben rejlik, s ez a „báj és grácia sugárizik játékukon is.”⁸⁵

A kritika előbb a nővérek családját ismerteti: gazdag és előkelő angol család gyermekei, apjuk az angol hadsereg ezredese. „*Nem kenyerük a művészet, nincsenek rászorulva a közönség obolusaira.*” A zene lelki szükségletet elégít ki náluk. Külső megjelenésük hideg, fagyos, a dobogóra lépve a közönséget alig látják, csak az orkánszerű tapsvihár csal ki belőlük egy kis melegséget, egy szerény és hálás mosolyt. Brahms Doppelkonzertjével kezdik. A darab „végtelenül sok és nehezen kihámozható szépség rejlik ebben a klasszikus zenében és tán a legszebb referáda, amit erről az estélyről adhatunk: „*a két Harrison lány első hallása megértette velünk Brahms Doppelkonzertjét, a laikusok élvezték, a szakemberek lelkesedtek. Jellemzőik: May tiszta, csillogó, világos játéka, Beatrix öblös tónusa, majd nem férfias ereje és mindkét művészónéek egymással versenyző melegsége kidomborították ennek a hangversenynek minden szépségét.*”

A közönség lelkesedett, „*bájos, közvetlen hatású zenei kompozíciók voltak az előadott darabok meggyőzték, hogy két nagystilű érett művészt hallottak.*”⁸⁶ A ráadásoknak se vége se hossza nem volt. Dienzl kísért. A zeneegylet pedig ismét szaporította sikereinek számát.

A következő – valószínű váratlan lehetőségként – ismét Heinemannt hallhatták március 2-án, az egylet 70. hangversenyén. Heinemannt a jelenkor legnagyobb énekesei között tartják számon. Igazolásul fontosnak tartotta elmondani a szerző, hogy Amerikában fényes sikereinek színhelyén 92 koncertjét 100 ezer dollár tiszteletdíjjal ismerték el. A dal nagymesterének nevezi, aki „*mozdulatlanul áll a dobogón és ennek dacára, amit nyújt az csupa poézis, csupa báj, csupa erő. Löwe hatalmas balladái, az élet tragédiáit megszólaltató dalai, Hans Hermann félelmetesen erős költeményei éppoly jeles interpretátort találnak Heinemannban, mint Schubert, Schumann verőfényes kedves dalocskáit.*” A zeneköltők mellett népdalcsokrot is szerepel műsorán.⁸⁷

Az előzetes várakozást meglepetés is kísérte, mert szóbeszéd szerint most a hatyúdálát éneklte a „régis családgyány, a dalok királya.” Nem akarjuk elhinni – írta a kritikus – mert hangja továbbra is telt, megjelenésében sem következett be változás, haja fekete, arca sima. Előadását tökéletesnek találta. Ekként: „*Amikor Schumann Talismane-jével kezd, templomos hangulat vesz erőt a lelkeken. Imára kulcsolja a kezét, az arca csupa kenetteljesség. Aztán amikor Schubert Erlkönigje következik a szerelem mártírja. Csupa világfájdalom, csupa szenvedés. És így jutunk végig az érzések skáláján tovább, tovább ki tudná részletezni művészetének minden kincsét, minden ragyogását. Vele sírtunk, vele nevtünk tréfáin. Az egyik akkordja szívünkbe markolt és szorongatta a szenvedés vaskezeivel. A másik percben csupa mosolygó, derűs arc figyelte az énekes játékát. Heinemann Stadler barátja, ő ismertette meg a szom-*

84 Bellicionról Csáth Géza írása: „*hervadás bájában százszorosan megszépülve, pompás fekete hajjal, mély dekolletásban, mint a Ma énekművészetének egyik csodálatra méltó képviselője jelent meg. A mosolya és a bőkolása a nyolcvanas évekből való, a művészete azonban friss, ifjú, elragadó.*” Csáth Géza az 1908. október 28-án elhangzott budapesti Bellicione-est méltatása. Csáth Géza: A muzsika mesekertje. Bp., 2000. 383-384. p.

85 A Harrison nővérek hangversenye. = Vvm, 1913. jan. 24. 3-4. p.

86 Harrison hangverseny. = Vvm, 1913. jan. 28. 2. p.

87 Heinemann hangversenye. = Vvm, 1913. febr. 23. 2-3. p.

bathelyi közönséggel. Heinemann nem, mint hangversenyvendég járt nálunk, hanem szórakozni jött.”⁸⁸ Műsorát is Stadler állította össze.

E hónapban még egy estélyt rendezett a Zeneegylet. Március 24-én Gránitz könyvkereskedő javaslatára hívta meg az egylet a bécsi Wiener Tonkünstler nevű zenekart. „Karmestere Nedbal erős temperamentum, biztos kéz, abszolút zenei felfogás és értelmesség jellemi. Műsora a legkényesebb igényeknek is megfelel.” Az előzetes műsor az előadásig azonban többször is változott. Először Dvorak Új világ szimfóniáját, Wagner Mesterdalnokok előjátékát, a Sigfried-idillt és Liszt Tasso-ját jelezte.⁸⁹

Nedbal, Oscar

A március 15-ei újabb beharangozás a zenekart méltatja. E szerint a bécsi muzsikusok „izig-vérig művészenekar... nem drillszerűen muzsikálnak, ahogy igen sok filharmonikus zenekar zenél, ami által katonabanda szerű hatásokat lehet elérni, de művészi hatásokat nem.” Az újabb előzetesben már Csajkovszkij Patetikus szimfóniáját jelzik.⁹⁰

A március 24-i koncert sem az előzetesekben hirdetett Dvorák, sem Csajkovszkij alkotással, hanem Beethoven Leonora nyitányával kezdődött. A műben a „Fidelio gyönyörű melódiai áradnak szét a csodaszép interpretálásban.” Második számként Csajkovszkij VI. patetikus szimfóniája hangzott föl.

A már többször is hallott mesteri alkotás mesteri előadása elragadtatta a méltatót. A gyönyörű adagio tételtől az utolsó tétel pesszimiztikus fájdalmáig mind „teljesen és tökéletesen érvényesült.”⁹¹

A műsor második részében Liszt Tasso című művét és Wagner Mesterdalnokok című operájának nyitánya hangzott föl. A mű értelmezéséhez elmondta a kritikus, hogy a Tassóban az ifjúság líráját, a szerelmet, majd a megdicsőülést festi meg a szerző. Liszt eseményeket jelenít meg, amelyet Nedbal és kitűnő gárdája zeneileg szólaltat meg. Az előadás nagy érdeme, hogy a költemény szebbnél szebb lírai elbeszélő és apoteózis tételei is pompásan hatottak. A Mesterdalnokok előadásáról nem szólt a kritikus.

Az előadás emlékezetes volt. A szokásos „különlegesség”: csak Sopronban és Szombathelyen szerepeltek, de itt bensőségesebb volt, mint Sopronban, mert két hölgy a koncertről jövet két szál rózsát nyújtott át Nedbalnak.⁹²

1913/1914. ÉVAD

A Zenedelvelők utolsó évadja nem jól sikeredett. Az új szezon programjáról csak több, mint félév után – novemberben – értesülhetett a zenebarát közönség. Eszerint november 23-

88 Heinemann. = Vvm, 1913. márc. 4. 4. p. Heinemann 1918-ban, 50 éves korában meghalt. Egyike a legelső német dalénekeseknek. Utóbb hangja megkopott, fényét elvesztette. Ezután énektanítással foglalkozott. A háború előtt Budapesten is tanított. Budapesti Hírlap, 1918. okt. 20. 14. p. Heinemannról még a Royal Orfeusz tulajdonosa. https://hu.wikipedia.org/wiki/Soml%C3%B3/B3/am%C3%A1s_júl.28. Ez a wikipedia nem mond többet, mint az előző.

89 Nedbal Oszkár Szombathelyen. A Wiener Tonkünstler hangversenye. = Vvm, 1913. márc. 9. 7. p.

90 Amikor Nedbal dirigál. A bécsi Tonkünstlerek hangversenye. = Vvm, 1913. márc. 15. 2-3. p.

91 A Tonkünstlerek. A húsvéthétfői hangverseny. = Vvm, 1913. márc. 27. 3-4. p.

92 Uo.

ára Földesy Arnold gordonkaművész és Dienzl Oszkárt zongoraművészt és feleségét Rác Ernát várták. „*Földesy tudása vetekszik Casalséval*” – olvasható – egyes lapok véleménye szerint. Így kívánt érdeklődést keltene a műsor iránt zeneegylet. Ezt hamarosan, december 2-án követi az újabb előadás, amelynek ekkor már folytak a zenekari próbái. A zeneiskola egyik növendékének (nem nevezi meg ki) Mozart egyik darabját kísérik.⁹³ A Földesy–Dienzl előadás azonban Dienzl kolozsvári balesete miatt – kifecamította a bokáját – elmaradt.⁹⁴

Az elmaradt gordonka–zongora koncert helyett Burmester német hegedűvirtuóz (1869–1933) meghívásáról döntött a vezetőség. Ugyanitt olvasható hír szerint ismét hozzá kezdenek egy vegyeskar szervezéséhez. Nagy bátorság kellett a terv előhozakodásához, első sorban azért, mert a Dalosegylet is többször, utoljára 1911-ben próbálkozott az egyleti élet újja szervezésével, „*mert elhalványult a daloskultúra a városban.*”⁹⁵

Azt is jelezték, hogy nem akarnak konkurencsi lenni egymásnak, hiszen a dalosok férfikart, a Zenekedvelők vegyeskart kívánnak alakítani: 40 hölgyel és 40 férfival. A két egyesület összeolvadása is fölmerült, méghozzá úgy, hogy mindkét egylet megőrzi önállóságát, de a „*művészi vezetést átadná a zeneegyletnek.*” Ezek azonban csak tervek voltak és maradtak is.

December 1-jére tervezték a városházán Miske Kálmán alelnök vezetésével a megbeszélést. Biznak abban, hogy az „*utóbbi időben elhalványodott dalkultúránk újra föléled és a zeneélet terén új dicsőséget szerez városunknak.*”⁹⁶ A tervről később már nem esik szó.

A meghívott „hegedűs király” Burmester december 2-án koncertezett. „*Benne pontosul a hegedűsök minden erénye, érzése. Újj és vonótechnikája annyira tökéletesen és egészségesen fejlődött, hogy nagy művészetének minden hallgató azonnal rabjává válik.*” Még azt is megtudhatta a leendő hallgatóság, hogy az előző heti Musikkverein-ben rendezett estjén még a lépcsőkön is ültek és félórás ráadást adott.

Műsorában régi mesterek olyan „*bájos apróságait*” mutat, amelyek nagy része a közönségnek is kedvence és saját feldolgozásában. A zeneszerzők között előzetesen Schubert, Paganini, Hummel, Dusek, Rameau, Liszt, Saint-Saens és saját művei szerepelnek.⁹⁷

A hegedűművészt zsúfolt ház fogadta, hiszen „*hírét rég elvitték azok a zenetitanok, akik a zenekedvelők vendégei voltak. És nyert ügye is van mihelyt a dobogóra lép egyéniségének keresetlensége, művészetének közvetlensége miatt ... már akkor behódolásra készítetik hallgatóit mielőtt nagy és mélységes művészetének megcsodálására időt nyerne... Amikor pedig legkiforrottabb művésztudással megszólaltatja Amatiját elnémul minden kritika és varázslatos hatása alá kerülünk ama művészetnek, amelyet analizálni nem lehet.*”

Egyformán mester ő, akár Schubert magasan szárnyaló Szonettjét, akár Paganini ördögös hegedűgimnasztikáit, akár saját átirásában híressé vált apróságait interpretálja. Ezekben az apróságokban (?) Burmester felülmúlhatatlan. Ő a hegedű „Grünfeldje.” Aligha képzelhető el, hogy „ezeket a nippetet bárki is hasonló bájjal tudja előadni.” A közönség mindvégig meleg szeretettel ünnepelte, amit Bach híres Air-jének ráadásával honorált. Évek óta szerepel műsorán ez a nagy vonókezelést igénylő mestermű. Kilátásba helyezte, hogy hamarosan zenekarral jön vissza, mert „ez a közönség megérdemli, hogy foglalkozzék vele a művészvilág.”⁹⁸

93 A zenekedvelők hangversenyei. = Vvm, 1913. nov. 16. 6. p.

94 Nem lesz hangverseny. = Vvm, 1913. nov. 22. 3. p. A zeneiskolai pedig elhalasztódott

95 Női és vegyeskar a Dalosegyletben. = Vvm, 1911. jan. 22. 6. p.

96 Zeneélet Szombathelyen. A zenekedvelők vegyeskart szerveznek. Burmester koncert. = Vvm, 1913. nov. 23. 8. p.

97 Burmester hangverseny. = Vvm, 1913. nov. 28. 3. p.

98 Burmester hangverseny. = Vvm, 1913. dec. 3. 3. p.

A decemberre tervezett zeneiskolai hangversenyre csak februárban került sor. A beszámoló szerint Csikor Elemér igazgató és Jakab Mica zongoratanárok növendékei közül Palásthy Margit, Pajor Rózsi, Derezsán Bözsi, Szilágyi Julianna, Gerlits Ilona és Laub Vilma nevét tartotta érdemesnek megemlíteni. Ekkor már működött Statzenberg Vencel irányításával a hegedűoktatás is. Az ő tanítványai közül Schäffer Madynak volt sikere a diákkoncerten.⁹⁹

A Zenekedvelők koncertjeinek következő vendége egy lipcsei énekesnő Gerhardt Elena, aki budapesti koncertje után lépett dobogóra Szombathelyen. *„Egész lénye csupa bájos közvetlenség, mely a dobogóra léptekor biztos sikert jelentett. Erőtéljes, biztos és öntudatos előadása, a dalok értelmezésében megnyilvánuló intelligenciája, Strauss és Hugo Wolf modern, nehéz mesterműveinek éppoly hivatottá teszik, mint amilyen fölényes nyugalommal szolgálja Schubert nyugodt és sima szellemét.”* A közönség *„alig tudott betelni Gerhard zsenialitásával és minden száma után orkánszerű tapsvihar hívta vissza a dobogóra. Kísérője Hartingen Bodanult Elma volt, aki elsőrangú zongorista, kitűnő kísérő és felette alkalmazkodó nagy technikai muzsikus.”*¹⁰⁰

Burmester, Willy

Március 30-ára hirdették a Kun László vezette budapesti Szimfonikus Zenekar újabb Szimfónia hangversenyét. A 72 tagú zenekar az előzetes szerint Goldmark Sakuntala nyitányát, Bizet Az arleasi lányt, Hubay baletzenéjét a Szerelmi éj című dalműből és Csajkovszkij VI. szimfóniáját adta volna elő.¹⁰¹ Az előadás meghiúsult.

A zenei évadhoz sorolható esemény a zeneiskola záróhangverseny. A növendékek közül ezúttal Knebel Mártát, Laub Vilmát és Szilágyi Juliannát említi a híradás.¹⁰²

A zenekronika sorába tartozik még egy *„biztos helyről nyert információ, amely szerint a kormány megpróbálja a szétforgácsolt zenekultúrát nagyobb kerületek közé tömöríteni.”*

Miskolc például a felsőmagyarországi zenei élet központja lett. A zenész szövetség ennek mintájára a keletmagyarországit Szegedre vagy Temesvárra, a nyugatmagyarországit Pozsonyba, a dunántúlit Szombathelyre. Ez utóbbi esetben Győr és Székesfehérvár neve is fölmerült. Ebbe a szövetségbe belépni tartoznának az összes ének- és zeneegyesületek autonómiájuk megtartása mellett. Ez a szövetség részint az együttműködéssel, részint a szabadversennyel fejlesztené a zenekultúrát. A zenészszövetségek székhelyén városi zenekarokat szerveznének, amelyeknek feladata hangversenyek adása, térzenék, színházi és másfajta előadásokhoz kíséret szolgáltatása. Az egyes szövetségek saját kerületükben 1–2 hangversenyt is adnának olyan módon, mint a Kun László vezette szimfonikusok. Ehhez a Szombathelyi Zeneegylet eddig munkája alapján tekinthető. A kőszegi és szentgotthárdi zeneegyletekkel föl lehetne venni a kapcsolatot. A cikk intézkedéseket sürget, mert tudomása szerint mind a győri, mind a székesfehérvári már lépéseket tett a székhely elnyerésére, ezért nem lehet késlekedni.¹⁰³

99 A szombathelyi zenekedvelők zeneiskolája. = Vvm, 1914. febr. 11. 7. p.

100 Gerhardt Elena. = Vvm, 1914. febr. 22. 7. p.

101 Szimfonikusok hangversenye. = Vvm, 1914. márc. 24. 8. p.

102 Zeneiskolai hangverseny. = Vvm, 1914. jún. 16. 5. p.

103 Szombathelyi zenei központ. A dunántúli zenekultúrát megszervezi a kormány. A városi tanács figyelmébe. = Vvm, 1914. jún. 17. 3-4. p.

1914–1919

A háború azonban mindent megváltoztatott. A zenei élet fejlesztésére irányuló minden dícséretes törekvés semmissé lett. A zene azonban, nem halt meg teljesen a fegyverek zajában sem a muzsika. Szerényebben szóltak, nem jöttek az Európa-szerte hírneves zenészek, hanem részint pályakezdők, részint kevésbé ismert művészeket hallhatott a közönség. Persze nemcsak őket, hanem alkalmanként a hazai zenei élet kiválóságai is pódiumra léptek: például Zsámboky Miklós gordonkaművész.¹⁰⁴

Nem maradtak ki a sorból a helyi amatőrök, akik meghatározói voltak háborús időszak zenei életének.¹⁰⁵ Gyakran léptek föl a fél évtizede alapított zeneiskola tanítványai és tanárai. 1915 februárjában például három – dohány hangversenynek nevezett előadáson – cigarettát, szivart kértek belépődíjként, hogy azt a sebesült katonáknak adják.¹⁰⁶ Vállalkoztak olyan nagy lélegzetű előadásra is, mint Haydn Négy évszak című oratóriuma.¹⁰⁷

A háború által szétzilált kulturális élet megújítását kezdeményezte egy értelmiségi csoport: Kapi Béla evangélikus püspök és Fábíán Gyula az agilis festőművész, ifjúsági író a reáliskola tanárának vezetésével. 1919. február 14-én a reáliskolában értekezletet tartottak, amelyen arról határoztak, hogy az irodalom, zene, képzőművészet ápolására, a társadalomtudományok népszerűsítésére egyesületet alakítanak. Ez az értekezlet volt a kiindulópontja az 1899-ben alakult Kultúregyesület megújításának. Elsőként a Kultúregyesület és a Zenekedvelők fúziójának előkészítésére bizottságot alakítanak.¹⁰⁸

A Tanácsköztársaság 133 napja alatt is voltak koncertek, de ekkor nem került/kerülhetett szóba az egyesület megújítása. 1919. szeptember 11-én azonban már ülést tartott az egyesület választmánya Herbst Géza alispán elnökletével. A népes elnökség tagjai között voltak a vármegye és a város vezető tisztségviselői a város és vármegye kulturális és politikai életének számottevő személyiségei. (Kiskos István egyesületi alelnök, dr. Ujváry Ede városi jegyzőtítkár, Erdélyi Irén, Neogrády Gilbert, dr. Perepatits István, Fábíán Gyula, Bakos István tanárok, Mészáros Hugó, Bodányi Ödön hivatalnokok, Kapi Béla püspök, Rauscher Miksa vállalkozó, Knebel Jenő fotográfus, gr. Széchenyi Rezső és sokan mások.)

Az ülésen a Tanácsköztársaság alatti személyek szerepvállalására három tagú igazolóbizottságot alakítottak.¹⁰⁹

1919. szeptember 28-án megtartott egyesületi közgyűlésen döntöttek a Múzeum szervezeti és személyi ügyeiről. Ujváry ismertette a tervezett újjáalakítás javaslatát. Ennek egyik fontos része volt négy szakosztály megalakítása, amelyek irányítását az igazgató-választmány végzi. Az 50 tagú választmány feladata pedig az egyesület irányítása. Tiszteletbeli taggokká választották Mikes János püspököt, Batthány-Strattmann herceget (keresztnév hiányzik) Battyhány Lajos grófort, Békefi Remig szerzetes tanárt és Mihályi Józsefet.

Az újjászervezett Vas megyei Kultúregyesület elnöke Kapi Béla püspök lett. Alelnök Ujváry Ede városi jegyző, főtitkár Bakos István reáliskolai tanár, főjegyző Sárközi Sándor, ügyész Rohrer Ödön, pénztáros Pauer Arnold főgimnáziumi tanár.

104 A vakok estélye. = Vvm, 1918. jan. 14. 4. p

105 Az I. világháború alatti zenei életéről Gál József: A szombathelyi „hadizene.” A város 1. világháború és Tanácsköztársaság alatti zenei krónikája. 1-2. rész. = Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 2015. 1. sz. 5-20. p., 2. sz. 66–81. p.

106 Az első dohányhangverseny. = Vvm, 1915 febr. 18. 3., A második dohányhangverseny. = Vvm, 1915. febr. 18. 3., A harmadik dohányhangverseny. = Vvm, 1915. febr. 21. 4. p.

107 Hangverseny a Kárpátokért. Haydn Négy évszak című oratóriuma. = Vvm, 1915. nov. 14. 2. p.

108 Irodalmi és művészeti köt alakulása. = Vvm, 1919. febr. 15. 2. p.

109 Kultur Egyesület ülése. = Vvm, 1919. szept. 12. 1. p.

Az elnöki programbeszéd kifejtette, hogy az „*egyesület erkölcsi, a nemzeti és kulturális közösségi alapra helyezkedik, s innen kiindulva akar ismereteket terjeszteni, kultúráját teremteni a művészet ápolásából, erősíteni magyar fajunkat, annak jellemét és biztosítani hazánk jövőjét. Ehhez megértésre, a korlátok ledöntésére van szükség, s hatalmas táborban kell egyesülniök azoknak, akik a magyar nemzeti kultúráját ápolják.*”¹¹⁰

Október 4-én pedig a Vasvármegyében vezércikk fogalmazta meg az egyesület feladatát. [Az] „*erőteljesen új életre kelt Kultúregyesületnek... a magyar nemzeti kultúra új hatalmas templomának kell lennie... amelyet négy szilárd oszlop támaszt alá a közművelődési, a szépirodalmi, az ipar- és képzőművészet és zenei szakosztály*”. Majd így sorolja a további teendőket: az „*egy-egy szakosztályoknak intenzív, belső életet kell élniök, nem elég az időközönkénti sablonos ülés, hanem önképzésre is szükség van.*”¹¹¹

A következő hetekben sorra alakultak az egyes szakosztályok. A szép- és iparművészeti szakosztály elnöke Vass Béla főgimnáziumi rajztanár, a szépirodalmi Kincs István községi plébános, a zenei szakosztályé Katona József bankigazgató, a közművelődésé Kapi Béla evangélikus püspök.

A megújult Kultúregyesület 1919. november 15-én tartotta meg első, bemutatkozó előadását.¹¹²

MELLÉKLETEK

1. A megszólaltatott zeneszerzők

ALVARS, Elias Parish angol 1808–1849
 BACH, Johann Sebastian német 1685–1750
 BEETHOVEN, Ludvig von német 1770–1827
 BERLIOZ, Hector francia 1803–1869
 BERNSTEIN Győző
 BIZET, Georg francia 1838–1875
 BOCCHERINI, Luigi olasz 1743–1805
 BOITO, Arrigo olasz 1740–1816
 BRAHMS, Johannes német 1883–1897
 BRUCH, Max német 1838–1920
 CHOPIN, Frederik lengyel 1817–1849
 COUPERIN, Francois francia 1626–1661
 CSAJKOVSZKIJ, Pjotr Iljics orosz 1840–1893
 CSILLAGH Károly magyar 19. sz. első fele
 D'ALBERT, Eugen német 1864–1932
 DUSEK, Frantisek Xaver cseh 1731–1799
 DVORAK, Antonin cseh 1841–1904
 ERKEL Ferenc magyar 1810–1893
 FAURE, Gabriel francia 1845–1924
 FRANCK, Joseph belga-francia 1825–1891
 GLUCK, Christoph Willibald osztrák 1714–1787
 GOLDMARK Károly magyar 1830–1915
 GOUNOD, Charles Francois francia 1818–1893
 GRIEG, Edward norvég 1843–1907
 HÄNDEL, Georg Fridrich német 1685–1759
 HARTY, Hamilton ír 1789–1841
 HASSELMANS, Josef belga 1814–1902
 HAYDN, Franz Joseph osztrák 1732–1809

HELLER István magyar-francia 1813–1888
 HERMANN, Hans
 HUBAY Jenő magyar 1858–1937
 HUBER Károly magyar 1828–1885
 HUMMEL, Nepumok János 1778–1837
 JENSEN, Adolf német 1837–1879
 KJERULF, Halfdan norvég 1815–1868
 LANGE-MÜLLER, Peter Erasmus dán 1850–1926
 LISZT Ferenc magyar 1811–1886
 LÖWE, Ferdinand osztrák 1865–1925
 LÖWE, Johann Jakob német 1629–1708
 MANEN, Juan spanyol 1883–1971
 MASCAGNI, Pietro olasz 1863–1945
 MASSENET, Jules Emile francia 1842–1912
 MOSZKOVSZKI, Moritz lengyel 1854–1925
 MOZART, Wolfgang Amadeus osztrák 1756–1791
 NOSEDA Károly magyar 1863–1944
 PADEREVSZKI, Ignacy Jan lengyel 1860–1941
 PAGANINI, Nicolo olasz 1782–1840
 PAISIELLO, Giovanni olasz 1740–1816
 PONCIELLI, Amilcare olasz 1834–1886
 POPPER Dávid cseh 1843–1913
 PORPORA, Antonio 1686–1768
 PUCCINI, Giacomo olasz 1858–1924
 PUSZTAY Sándor magyar 1885–1945
 RAFF, Joseph Joachim német 1822–1882
 RAMEAU, Jean Philippe francia 1683–1764
 RAREK
 ROSSINI, Antonio olasz 1792–1868
 SAINT-SAENS, Camille francia 1835–1921

110 A kultúregyesület nagygyűlése. = Vvm, 1919. szept. 30. 2. p.

111 Klaszsek István: Szombathely, mint kulturközpont. = Vvm, 1919. okt. 4. 1. p.

112 A Kultúregyesület bemutatkozó estéje (program). = Vvm, 1919. nov. 12. 3. p.

SCHNECKER, Ferdinand osztrák 1874–1944
 SCHUBERT, Franz Peter osztrák 1797–1828
 SCHUMANN, Robert német 1810–1856
 SJÖRGEN, Emil svéd 1853–1918
 SMETANA, Bedrich cseh 1824–1844
 SÖDERMANN, Johan August svéd 1832–1876
 STRAUSS, Johann osztrák 1825–1899
 STRAUSS, Johann id. osztrák 1804–1849
 STRAUSS, Richard német 1864–1949
 SZÉKÁCS Aladár magyar 1872–1940
 TARNAY Alajos magyar 1870–1933
 TRNECEK, Hans cseh 1858–1914
 VALENTINI, Giovanni olasz 17. sz.
 VIEUXTEMPS, Henry francia 1820–1881
 VIVALDI, Antonio olasz 1678–1741
 WAGNER, Wilhelm Richard német 1813–1883
 WEBER, Carl Maria osztrák 1786–1826
 WIENIAVSZKI, Henryk lengyel 1835–1880
 WOLF, Hugo osztrák 1860–1903
 ZICHREI

2. Előadók – hangszerük megnevezésével

BABITS Vilma magyar, operaénekes növendék
 BACKHAUS, Willy német, zongora 1884–1969
 BALASSA Kálmán magyar, hegedű 1875–1949
 BELLICIONI, Gemma olasz, operaénekes 1864–1950
 BURMESTER, Willy német, hegedű 1869–1933
 CASALS, Pablo spanyol, gordonka 1876–1973
 CSIKOR Elemér magyar, zongora 1882–1964
 D'ALBERT, Eugen német, zongora 1864–1932
 DIENZL Oszkár magyar, zongora 1877–1925
 DURIGO Ilona magyar, operaénekes 1881–1943
 FÖLDESY Arnold magyar, gordonka 1882–1940
 FRIEDMANN, Ignacy lengyel, zongora 1882–1948
 GERHARD, Elena német, énekesnő zongora
 GRÜNFELD, Alfred osztrák, zongora 1852–1924
 GRÜNWALD Erzsébet magyar, amatőr énekes
 HALMI Margit magyar, színművész 1876–1936
 HARRISON nővérek angol
 May hegedű 1890–1959
 Beatrice cselló 1892–1965
 HARTINGER BODAULT Elma zongora
 HEINEMANN, Alexander német, énekes 1868–1918
 JANOSITS József magyar mérnök/karmester, zongora
 KAMAKY Lilly zongora
 KATONA József magyar, bankigazgató/zongora
 KONCZ János magyar, hegedű 1894–1937
 KREISLER, Erik osztrák–amerikai, zongora 1875–1962
 KREUTTERER Antal magyar, karmester, zongora 1857–1927
 KUN László magyar, cimbalom 1869–1939

LICHTENBERG Emil magyar, karmester, zongora 1874–1944
 LULEK, Fery szlovák–amerikai, énekes 1876–1953
 MEDEK Anna magyar, operaénekes 1885–1960
 MOSSHAMMER, Roman osztrák–magyar, hárfa 1868–1920
 NEDBAL, Oskar cseh, karmester 1874–1930
 NÉMETH Gyula magyar, operaénekes
 OHLRISON Márta zongora
 PICK-STEINER Soma magyar, hegedű
 POPPER Dávid cseh, gordonka 1843–1913
 RÁCZ Erna magyar, énekművész
 SAUER, Emil német, zongora 1851–1920
 SERATO, Arrigo olasz, hegedű 1877–1948
 SEVCIK, Oskar cseh, hegedű 1852–1934
 STADLER Izidor magyar, ügyvéd/hegedű 1873–1944
 STATZENBERG Vencel magyar, mélyhegedű 1873–?
 SVÄRDSTRÖM nővérek svéd, énekes
 SVÄRDSTRÖM, Volburg svéd, operaénekes 1879–1954
 SZÉKELY Arnold magyar, zongora 1877–1954
 TANAY Frigyes magyar, színművész 1875–1925
 VAJDA Imre magyar, ügyvéd/ hegedű
 VIARDOT, Pauline francia, operaénekes 1821–1910
 ZSÁMBOKY Miklós magyar, gordonka 1890–1961
Zeneiskolai növendékek:
 DEREZSÁN Bözsi, GERLITS Ilona,
 KNEBEL Márta, LAUB Vilma,
 PAJOR Rózsai, PALÁSTHY Margit,
 SCHÄFFER Mady, SZILÁGYI Julianna

3. A közölt fotók lelőhelye

1. Lulek, Fery
<https://www.loc.gov/resource/ggbain.29811/>
2. Serato, Arrigo
<https://www.taminoautographs.com/products/serato-arrigo-extra-large-signed-photo-1912>
3. Casals, Pablo
https://en.wikipedia.org/wiki/Pablo_Casals#/media/File:Pablocasals.jpg
4. Sauer, Emil
<https://www.bach-cantatas.com/Lib/Sauer-Emil.htm>
5. Bellicioni, Gemma
<https://www.findagrave.com/memorial/189045326/gemma-bellincioni>
6. Nedbal, Oscar
<https://www.findagrave.com/memorial/29538229/oskar-nedbal>
7. Burmester, Willy
https://en.wikipedia.org/wiki/Willy_Burmester